

Jozef Honza-Dubnický

ZÁPISKY LEGIONÁRA

Edične spracoval PhDr. Ferdinand Vrábel

PRO
VYDAVATELSTVO

2 0 1 4

Jozef Honza-Dubnický – ZÁPISKY LEGIONÁRA

- © 2014 MV SR – Slovenský národný archív – pramenné materiály – rukopis J. Honzu-Dubnického
- © 2014 Literárny archív Slovenskej národnej knižnice – pramenné materiály – noviny Shoda na mori
- © 2014 Editor Ferdinand Vrabel – Slovo editora, Životopis, Príbeh československých légii,
Z dejín obce Chtelnica, Z dejín mesta Trnava

© 2014 Vydavateľstvo PRO, Banská Bystrica – prvé vydanie

Lektorovali:

doc. PhDr. Vladimír Goněc, DrSc. – Filozofická fakulta MÚ, Brno

PhDr. Miroslav Pekník, CSc. – Ústav politických vied SAV, Bratislava

PhDr. Peter Zelenák, CSc. – Filozofická fakulta UK, Bratislava

Všetky práva sú vyhradené a vykonáva ich vydavateľ. Žiadna časť textu a ilustrácie nesmú byť použité na ďalšie šírenie akoukoľvek formou bez predchádzajúceho súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-89057-46-7

Venujeme pamiatke takmer zabudnutých slovenských mužov a chlapcov – príslušníkov československého zahraničného vojska, ktorí sa z Veľkej vojny domov nevrátili a ich tiché rovy ležia rozosiate na Ukrajine, v Rusku, Francúzsku, Taliansku a v ďalších krajinách.

OBSAH

Slovo editora	7
Temné mrákavy pred úsvitom	11
Čo srdce pojí, more nerozdvojí	55
Čo tisíc rokov hodlalo, zvrhla doba	95
Životopis Jozefa Honzu-Dubnického	141
Príbeh československých légii	145
Z dejín obce Chtelnica	161
Z dejín mesta Trnava	162
Menný register	165
Zoznam prameňov a použitej literatúry	171

SLOVO EDITORA

Nad vstupom do kremnického mestského archívu býval kedysi nápis: *Hic mortui vivunt ac muti loquuntur. – Tu mŕtvi žijú a nemí hovoria.*

Táto veta plne platí aj na Jozefa Honzu-Dubnického (1884 – 1965), ktorý, hoci významný Slovák, vlastenec a predstaviteľ národného života doma aj medzi vysťahovalcami v Amerike, bol doteraz na Slovensku celkom zabudnutý. Veľmi plasticky nám však ožije pred očami pri čítaní jeho ilustrovaných zápiskov, ktoré sa zachovali v Slovenskom národnom archíve. Knižné vydanie týchto spomienok, ktoré sám nazval skromne „Fragmenty“, sa teraz dostáva do rúk čitateľom.

Knižka vychádza v roku významných výročí – storočnice vypuknutia Veľkej vojny a stého výročia vzniku *Českej družiny* v Rusku a *Roty Nazdar* vo Francúzsku. Obe jednotky sa stali v auguste až septembri 1914 zárodkom česko-slovenského zahraničného vojska, ktoré sa neskôr začalo nazývať československé légie. V minulosti sa o týchto slovenských vojakoch a dobrovoľníkoch – na rozdiel od českých krajin, kde má legionárska tradícia oveľa silnejšie korene a tradície – príliš nehovorilo, čo malo svoje špecifické príčiny. Väčšinou sa slovenskí legionári opomínali, hoci jedným z hlavných vojenských organi-

zátorov légii bol Slovák Milan Rastislav Štefánik, Masarykov ideový žiak a spolu s Edvardom Benešom jeho najbližší spolupracovník.

Len málo sa vie o tom, že napríklad ruskými legionármi boli Rudolf Viest a Ivan Markovič, ale aj Janko Jesenský či Jozef Gregor Tajovský. Ruskí legionári boli aj Ferdinand Čatloš, Mikuláš Gacek, Vladimír Hurban, Branislav Manica a mnohí ďalší. V talianskych légiiach vynikli Augustín Malár a najmä Ján Papánek, neskorší významný československý diplomat a spoluvorca niektorých základných dokumentov Organizácie spojených národov. Medzi francúzskymi legionármi sa popri Štefánikovi preslávili Pavel Varsik, Jozef Martin Kristín a Jozef Honza. Na väčšinu z nich sa časom zabudlo, hoci v čase prvej ČSR tvorili aj oni v rôznych slovenských mestách časť spoločenskej elity a významne sa podieľali na spoločenskom a kultúrnom živote. Mnohí zanechali po sebe dokumenty – listy, poznámky, fotografie aj denníky. Časť z nich bola vydaná tlačou, iné však stále čakajú na spracovanie v regáloch archívov alebo na povalách či pivniciach u po-

tomkov, ktorí často ani netušia, aké sú to cenné dobové svedectvá. Popri známych už dávnejšie sprístupnených spomienkach napríklad Janka Jesenského, Mikuláša Gaceka, J. G. Tajovského, ale aj Ferdinanda Čatloša, Dušana Kardossa a mnohých ďalších, sa z času na čas objavujú aj menej známe alebo nové veci.

Zápisky legionára Jozefa Honzu-Dubnického obsahujú nesmierne zaujímavé informácie o mnohých významných osobnostiach a udalostiach doby, v ktorej žil. Jeho vtipné poznámky a glosy dopĺňajú aj vážne udalosti – veď išlo o roky prvej svetovej vojny a obdobie spoločného boja Slovákov a Čechov za slobodu a národnú samostatnosť.

Honza-Dubnický bol činorodý a nadaný človek, skutočný slovenský vlastenec, ktorý napriek skromnému vzdelaniu na sebe ďalej pracoval a sústavným sebavzdelávaním sa vypracoval na takú úroveň, že sa mohol písomne aj osobne sýkať s poprednými predstaviteľmi politického a kultúrneho života na Slovensku: Milanom Hodžom, Ferdinandom Jurigom, Andrejom Hlinkom, Františkom Skyčákom, Jozefom Škultétyom atď. Po vysťahovaní do USA v roku 1910 sa zapojil do práce viacerých slovenských organizácií a spolkov. Spolupracoval s Albertom Mamatyom, Milanom Gettingom, chodieval do slovenského Sokola a slovenského spevokolu, bol na čele vzdelávacieho spolku Národ, hrával ochotnícke divadlá, zabezpečoval slovenské knihy a noviny pre slovenských Američanov. Neskôr mal kontakty s americkým preziden-

tom W. H. Taftom a inými americkými činiteľmi, zúčastnil sa na prednáškach Pavla Blahu počas jeho amerického turné, čelil Apponyiho a Károlyiho propagande v USA. Stretol sa viackrát s T. G. Masarykom, M. R. Štefánikom, E. Benešom, Jozefom Šnejdárkom a ďalšími predstaviteľmi zahraničnej akcie Čechov a Slovákov v období, keď sa rodila naša sloboda a prvá Československá republika. Vo svojich spomienkach popisuje Honza-Dubnický málo známe, ba aj úplne nové detaily z transportov našich dobrovoľníkov z USA do Francúzska či z vojenského života v Cognacu. Z povojnového obdobia píše o aktivitách Propagačnej (neskôr Spravodajskej) kancelárie československých légii a najmä doteraz neznáme podrobnosti o odstraňovaní miléniových pomníkov na Devíne, Zobore a v Trnave.

Jozef Honza-Dubnický sa živo prihovára čitateľom prostredníctvom svojich zápiskov aj autentických dokumentov. Ide o veľmi cenné „fragmenty“ z niekoľkých desiatok rokov našich dejín, ktoré síce písal s časovým odstupom, ale na základe vlastných dobových zápiskov z rokov 1896 až 1951, pričom mnohé údaje dokladá pôvodnými dokumentmi, potvrdeniami, novinovými výstrižkami, letákmi a pod. Honza-Dubnický mal vyhranený zmysel pre analýzu aj zložitejších situácií, mal dobrý pozorovací talent, široký rozhľad a v neposlednom rade aj výtvarné nadanie. Svedčia o tom ilustrácie jeho denníka a ním redigovaný a vydávaný časopis „Shoda na mori“ pre slovenských dobrovoľníkov počas plavby z USA do Francúzska.

Trojdielny rukopis zápiskov Honzu-Dubnického sa dnes nachádza v Slovenskom národnom archíve, kde som ho objavil začiatkom roku 2013. Každá z troch častí je viazaná v tvrdých doskách; text je písaný krasopisne veľmi čitateľným a výtvarne vkusným písmom, doplneným početnými ilustráciami. Tento text písal až v neskorších rokoch (dokončil ho v júli 1951), ale ako sám spomína opieral sa o svoj denník, ktorý si viedol v Amerike a aj v rokoch vojny. Je veľká škoda, že tento denník sa nezachoval a nemôžeme teda porovnať dobové zápisky autora s jeho neskorším spracovaním v tomto novšom rukopise.

Spomienky Honzu-Dubnického uverejňujeme v textologickej úprave, ktorá sa riadi všeobecným úzom pri vydávaní starších textov slovenskej literatúry. Pôvodný jazyk je zastaraný, štýl je svojrázny, často expresívny a obsahuje aj viacero nárečových a nespisovných slov, bohemizmov, hungarizmov, germanizmov či rusizmov. Odráža to dobu, v ktorej autor žil a aj prostredie, z ktorého pochádzal. Pôvodina obsahuje aj niekoľko pravopisných chýb (tvrdé/mäkké y/i, vynechané niektoré písmená, zámena l za l a iné), ktoré sme opravili podľa v súčasnosti platných Pravidiel slovenského pravopisu. Pri všetkých úpravách sme v maximálne možnej miere rešpektovali autorov osobitný štýl, lexiku aj syntax, len na niektorých miestach sme ich upravili v záujme lepšej čitateľnosti a zrozumiteľnosti pre bežných čitateľov. Celý text sme v záujme lepšej zrozumiteľnosti doplnili vysvetľujúcimi poznámkami.

Knižku doplníme stručným prehľadom životných míľnikov Jozefa Honzu-Dubnického, ktoré čitateľom pomôžu vytvoriť si konkrétnejší obraz o jeho osobnosti.

V štúdiu „Príbeh československých légii“ nájde čitateľ základné informácie o československom zahraničnom vojsku a jeho zásadnej úlohe v procese sebaurčenia Slovákov a Čechov. Popri súperení veľmocí o svetovú hegemóniu bolo totiž nenaplnenie požiadaviek a očakávaní menších národov v rámci Rakúsko-Uhorska jednou z príčin prvej svetovej vojny.

Na tomto mieste by som sa chcel poďakovať všetkým, ktorí sa pričínili o to, že dnes môžete, milí čitatelia, držať v rukách túto výnimočnú knihu. Rukopis Honzu-Dubnického je základom, s ktorým bolo potrebné najviac pracovať, ale okrem neho bolo nutné dohľadať aj viaceré životopisné a faktografické údaje o ňom, aj o ďalších osobnostiach a udalostiach spomínaných v rukopise a tiež ďalšie dokumenty a fotografie. Pri tom mi pomohlo niekoľko desiatok veľmi ochotných ľudí z rôznych miest a obcí, odborníkov na svojich miestach, ktorí svoju náročnú a nie vždy primerane honorovanú prácu robia s láskou a zaujatím pre vec.

Ide predovšetkým o pracovníčky a pracovníkov viacerých archívov, knižníc, múzeí i samospráv, predovšetkým Slovenského národného archívu v Bratislave, Literárneho archívu a Národného biografického ústavu Slovenskej národnej knižnice v Martine, Archívu Komenského univerzity v Bratislave, Štátneho archívu

v Bratislave – pobočky v Trnave, Archívu Krajanského múzea Matice slovenskej v Martine, Mestského múzea v Bratislave, Ponitrianskeho múzea v Nitre, Univerzitetnej knižnice v Bratislave, Ústrednej knižnice Slovenskej akadémie vied v Bratislave, Slovenského národného múzea – Múzea Ľudovíta Štúra v Modre a ďalších. Zo samospráv patrí moja vďaka Obecnému úradu v Chtelnici a Mestskému úradu v Trnave, ktoré so záujmom sledovali prípravu knihy a poskytli mi pomoc pri zisťovaní niektorých údajov o Honzovi-Dubnickom, jeho rodnom dome, príbuzných a aj o jeho hrobe na Novom cintoríne v Trnave. Cennými informáciami mi pri písaní častí a spracúvaní poznámok týkajúcich sa Devína pomohla pani Pavlína Rumanovská, predsedníčka Spolku priateľov starého Devína. Osobitne by som sa chcel poďakovať pani Mgr. Kataríne Harmadyovej, PhD., vedúcej oddelenia Mestského múzea v Bratislave, pracovisko Národná kultúrna pamiatka Devín, ktorá mi umožnila prístup do inak uzavretých častí hradu a preskúmať miesto, kde stával miléniový pomník odstránený pod Honzovým vedením.

Som zaviazaný lektorom rukopisu – PhDr. Miroslavovi Pekníkovi, CSc., riaditeľovi Ústavu politických vied SAV v Bratislave, doc. PhDr. Vladimírovi Goněcovi z Masarykovej univerzity v Brne a PhDr. Petrovi Zelenákovi, CSc. z Filozofickej fakulty Komenského univerzity v Bratislave za posudky a cenné rady, ktoré pomohli vylepšiť obsah knižky a odstrániť niektoré nepresnosti a chyby.

Moje poďakovanie patrí ďalej PhDr. Radoslavovi Ragačovi, PhD., riaditeľovi Slovenského národného archívu v Bratislave, ktorý ochotne poskytol súhlas na štúdium a skenovanie rukopisu Jozefa Honzu-Dubnického.

V neposlednom rade ďakujem ľuďom so vzácnym porozumením a hlbokým vzťahom k národným dejinám – pánom Jozefovi Krupovi z Dolného Kubína a Augustínovi Rosovi z Banskej Bystrice, bez ktorých finančnej a morálnej podpory by vydanie tejto knihy nebolo možné.

Chcel by som sa tiež poďakovať jazykovému redaktorovi Jurajovi Genčanskému za trpezlivé korektúry textových podkladov a hľadanie rovnováhy medzi pôvodnou autorskou a čitateľsky vhodnejšou formou modernej slovenčiny. Moja vďaka patrí aj slečne Andrei Čelkovej za pomoc pri prepisovaní rukopisného textu Honzu-Dubnického, za jej morálnu podporu a zaujatie, s ktorým po celé mesiace sledovala postup prác pri príprave tejto knihy.

Všetci títo vzácní ľudia prispeli svojou prácou, pomocou a podporou môjho úsilia k tomu, že sa tento zabudnutý rukopis dostáva z archívu na knižné pulty a do rúk čitateľov, a to práve v roku 2014, čo je okrem stého výročia vzniku československých légii aj rok 130. výročia narodenia Jozefa Honzu-Dubnického.

Bratislava – Chtelnica – Trnava

december 2013

Ferdinand Vrábek

TEMNÉ MRÁKAVY
PRED ÚSVITOM

Po Sv. Juri trávu ani mlatkom do zeme nevbiješ!

Môj ded hovorieval, že bývalý Erdödyovský, posledne Pálffyovský kaštieľ v Čhtelnici, ktorá je mojim rodiškom, hosťil hoci aj nedobrovoľne Hlurbanových, Štúrových a Hlodžových dobrovoľníkov slovenského zbranného povstania proti Maďarom v r. 1848-1849. Neskôr sa do neho dostal už len pomýlený slovenský volič, aby tu bol zpitý do nemoty a potom odvezený do sídla volebnej komisie v Hlohovci.

Do obce sa zahniezdily "Slovenské Noviny" a "Náš a Svet," ktoré sem maďarónska organizácia posielala zdarma z peňazi, shabaných pri rozpustení Matice Slovenskej. Početní miestni stavební remeselníci, i vojaci a služobné dievčatá začali čo raz viac donášať z miest svojho zamestnania jak maďarčiny tak i maďarských pesničiek. Na uliciach začal sa ozývať "Dicsértessék"; osvatbách ozývaly sa už i maďarské pesničky a odzhevačky a niekedy ozýval sa najmä "Isten álgymeg a magyart" i z kostola.

Keď sa malý v r. 1896 odhalovať milleniárne pomníky na oslavu 1000 ročia zaujatia vlasti (Maďarmi), mal som 12 rokov. Utedy ma matka vzala na púť do Marianky. Keď sme šli cez Modru upútalo moju pozornosť knihkupectvo so slovenským firemným nápisom; patrilo Šimenovi Roháčkovi. Vybočil som zo sprievodu aby som si obzrel túto nevidanú vec. Keď som sa pokochal na knihách vo výklade vošiel som i dnu a kúpil som si knižku, v ktorej som sa po prvé dočítal o Veľkej Morave a jej panovníkoch. Preto keď o nedlho potom i Čhtelnica oslavovala toto millenium faklovým sprievodom, s hudbou, vyzváňaním a strelbou z mažiarov, zamotal som si do periny hlavu aby som to nepočul, lebo už som chápal, že sa tu vlastne oslavuje 1000 ročná poroba národa, z ktorého i ja pochodím. - Na druhý deň mi daroval miestny šarár mladý javor, aby som si ho zasadil z tej príležitosti. Zprvu som ho chcel porúbať, ale potom som ho zasadil pred okno, aby ma na porobu stále upomínal.

FRAGMENTY

Z POSLEDNÝCH 20 ROKOV POROBY V UHORSKU Z DOMOVA A Z AMERIKY

PO SVÄTOM JURE TRÁVU ANI MLATKOM DO ZEME NEVBIJEŠ!

Môj dedo hovorieval, že bývalý Erdődýovský, potom Pálffyovský kaštieľ v Chtelnici¹, ktorá je mojím rodiskom, hostil hoci aj nedobrovoľne Hurbanových, Štúrových a Hodžových dobrovoľníkov slovenského ozbrojeného povstania proti Maďarom v rokoch 1848 – 1849. Neskôr sa do neho dostal už len pomýlený slovenský volič, aby tu bol do nemoty spitý, a potom odvezený do sídla volebnej komisie v Hlohovci.²

Do obce sa zahniezdili *Slovenské noviny*³ a *Vlast a svet*⁴, ktoré sem maďarónska organizácia⁵ posielala zdarma z peňazí zhabaných pri rozpustení Matice slovenskej.

---

¹ Zemepánmi Chtelnice boli od začiatku 17. storočia Erdődýovci, od roku 1855 Pálffyovci. Pôvodne renesančný kaštieľ z roku 1603 prestavali v rokoch 1679 a 1769, okolo kaštieľa je anglický park a štyri rokokové pavilóny.

² O problematike uhorských volieb pozri podrobnejšie: KOLÍSEK, Alois (zost.): Uhorské voľby. Bratislava: Slovenská liga, 1928 a SETON-WATSON, Robert William (Scotus Viator): Corruption and Reform in Hungary, a study in electoral practice 1911. Podľa Kolíška „V tak ťažkých, priamo krutých okolnostiach, v akých Slováci pred prevratom v starom Uhorsku (Magyarország) vykonávali svoje volebné ‚právo‘ je temer zázrak, že jednako dostali svojich zástupcov do krajinárskeho snemu v Pešti.“ Vo voľbách v roku 1906 bolo zvolených 7 slovenských poslancov, ale František Jehlička odstúpil a voľbu Milana Ivanku zrušili. Vo voľbách v roku 1910 zvolili troch Slovákov, ale František Skýčák odstúpil, takže zostali len dvaja – Pavel Blaho a Ferdinand Juriga.

³ Slovenské noviny vychádzali v Budapešti (1886 – 1918) a subvencovala ich uhorská vláda a čiastočne sa na ich vydávanie použili aj prostriedky zabavené Maticou slovenskej. Tieto provládne noviny boli určené predovšetkým inteligencii (učiteľom, kňazom, notárom) a posielali sa za zníženú cenu, resp. sa rozdávali zadarmo.

⁴ *Vlast a svet* (Ország – Világ), maďarský ilustrovaný časopis.

⁵ FEMKE (Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület) – Hornouhorský maďarský vzdelávací spolok s cieľom asimilovať Slovákov. Jeho iniciátormi boli Gustáv Libertíny a Móric Orbók, založený bol v roku 1883 v Nitre, prideliť mu zhabaný majetok po zrušení Matice slovenskej v Martine.

Početní miestni stavební remeselníci, vojaci a služobné dievčatá začali čoraz viac donášať z miest svojho zamestnania tak maďarčinu, ako aj maďarské pesničky. Na uliciach začalo sa ozývať *Dicsértessék*⁶, na svadbách bolo počuť už i maďarské pesničky a odrhovačky, a niekedy ozýval sa najmä *Isten, áldd meg a magyart*⁷ i z kostola.

Keď sa mali v roku 1896 odhaľovať miléniové pomníky⁸ na oslavu tisícročia zaujatia vlasti (Maďarmi), mal som 12 rokov. Vtedy ma matka vzala na púť do Marianky. Keď sme šli cez Modru, upútalo moju pozornosť kníhkupectvo so slovenským firemným nápisom; patrilo Šimonovi Roháčkovi⁹. Vybočil som zo sprievodu, aby som si obzrel túto nevidanú vec. Keď som sa pokochal na knihách vo výklade, vošiel som i dnu a kúpil som si knižku, v ktorej som sa po prvýkrát dočítal o Veľkej Morave a jej panovníkoch. Preto, keď onedlho potom i Chtelnica oslavovala toto milénium fakľovým sprievodom, s hudbou, vyzváňaním a strelbou z mažiarov, zamotal som si hlavu do periny tak, aby som to nepočul, lebo už som chápal, že sa tu oslavuje tisícročná poroba národa, z ktorého i ja pochodím. Na druhý deň mi daroval miestny farár mladý javor, aby som si ho pri tej príležitosti zasadil. Najprv som ho chcel porúbať, ale potom som si ho zasadil pred okno, aby ma na porobu stále upomínal.

V roku 1904 som dovŕšil dvadsiaty rok a začal som sa považovať za dostatočne dospelého pre verejné vystupovanie. Vtedy prišiel do môjho rodiska kaplán Gustáv Vávra, navonok uhorský vlastenec, ale inak uvedomelý Slovák. Spolu s ním sme usporiadali na Vianoce toho roku divadelné predstavenie. Hral sa *Štedrý večer* od Dr. Ľudovíta Okánika¹⁰. Ja som zorganizoval hercov a on zaobstaral povolenie a riaditeľa¹¹ v osobe miestneho

⁶ (maď.) *Pochválen* (... buď Ježiš Kristus).

⁷ (maď.) *Bože, požehnaj Maďara* – maďarská národná hymna. Verše sú od básnika Ferenca Kőlcseyho (* 1790 – † 1838) z roku 1823, zhudobnil ich skladateľ Ferenc Erkel (* 1810 – † 1893) v roku 1844.

⁸ Milénium – tisícročie. Maďari usporiadali v rokoch 1896 – 1897 veľkolepé oslavy domnelého tisícročia svojho príchodu do Karpatskej kotliny – zaujatia vlasti (honfoglalás). K tomu pozri aj záverečné kapitoly tretej časti Honzových zápiskov o miléniových pomníkoch, strany 121 – 137.

⁹ Šimon Roháček (* 1873 Stará Turá – † 1934 Bratislava) bol pôvodne typografom v Salvovej kníhtlačiarňi v Ružomberku. Kníhtlačiareň v Modre založil v roku 1901 s pomocou Pavla Zocha, tlačil aj noviny *Stráž na Sione* a *Dolnozemskej Slovák*. Za prvej svetovej vojny bol za poburovanie odsúdený do väzenia. Udala ho Maďarka Berta Süketová. Bol stúpencom česko-slovenskej vzájomnosti, v rokoch 1918 – 1919 bol okresným náčelníkom v Modre a neskôr správcom Slovenskej tlačiarne v Bratislave. Bol aj senátorom za Slovenskú národnú a roľnícku stranu, ktorá splynula s Republikánskou stranou zemedelského a maloroľníckeho ľudu (agrárnici).

¹⁰ Ľudovít Okánik (* 1869 Skalica – † 1944 Bratislava), slovenský verejný činiteľ, katolícky kňaz a kanonik, poslanec a senátor Národného zhromaždenia, v rokoch 1923 – 1929 bol starostom Bratislavy. *Slovenský biografický slovník, IV. zväzok M–Q*. Martin: Matica slovenská, 1990, s. 324.

¹¹ Tak ako ochotníctvo nemalo vyštudovaných hercov, nemalo ani svojho režiséra. Tieto divadelné zoskupenia viedol „riaditeľ“, ktorý sa staral o zabezpečenie celého predstavenia. Funkcia režiséra u ochotníkov vznikla až v 50. rokoch 20. storočia.

organistu Pavla Šindela a sám si ponechal šepkárstvo. Ja som hral hlavnú úlohu mladého richtára Janka Okružníka. Keď v čase štedrovečernej večere prišli na javisko koledníci s betlehemom, prišli na moje prekvapenie s maďarským spevom. To ma nazlostilo, a preto namiesto mincí vsypal som im do taniera vypluvané kôstky z kapustnice so slovami: „Pekne ste spievali chlapci, ale zmýlili ste si obec. Tu sme vášmu spevu nerozumeli.“ A keď hneď potom padla opona, vyhlásil som, že ak sa použije maďarský spev i na druhý deň pri opakovaní hry, nebudem spoluúčinkovať. Nepomohli povedačky o ovciach celých a sýtom vlkovi – koleda sa pri budúcich dvoch predstaveniach spievala po slovensky.

*Či za pasivity, či za aktivity
Slovák sa práva nedovetel...*

